

Умислен
Умисл Стенен
1913

891.99

26-47

-6 NOV 2011

891.99

U-47

ԱՌԻՐԲ ՄԵՍՐՈՊ

9151

22

ԱՏՈՍ ԵՄՐՁԱՆԵԱՆ-ՍԻԱՄԱՆԹՕ

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ

ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Դիւցազնօրէն,	Ա. Տպագր. սպառած	1902 Փարիզ
Հայորդիները,	Ա. Տպագր., Ա. Շարֆ, սպառած	1905 Ժընէվ
Հայորդիները,	Ա. Տպագր., Բ. Շարֆ, սպառած	1906 Ժընէվ
Հոգեվարժի եւ Յոյսի ջահեր,	Ա. Տպագր., սպառած	1907 Փարիզ
Հայորդիները,	Ա. Տպագր., Գ. Շարֆ, սպառած	1908 Փարիզ
Հայորդիները,	Բ. Տպագր., Ա. եւ Բ. Շարֆ,	1908 Կ. Պոլիս
Կարմիր լուրեր բարեկամս		1909 Կ. Պոլիս
Հայրենի Հրաւեր		1910 Պոստոն
The song of the knight		1912 Կ. Պոլիս
Սուրբ Մեսրոպ		1913 Կ. Պոլիս

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ, ՀԱՏՈՐ ԱՌՍՋԻՆ

(Ուր ամփոփուած են Բ. Տպագրութեամբ եւ յաւելուածներով)

ԴԻԻՅԱԶՆՕՐԷՆ, ՀՈԳԵՎԱՐՔԻ ԵՒ ՅՈՅՍԻ ԶԱՀԵՐ,
ԿԱՐՄԻՐ ԼՈՒՐԵՐ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ

Օ. ԱՐՋՈՒՄԱՆ

№ 199

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ

ՃԱՆԱԶԵԼ ԶԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶԻՐԱՏ,
ԻՄԱՆԱԼ ԶԲԱՆՍ ՀԱՆՃԱՐՈՑ

(Անդրանիկ պարբերութիւնը Ս. Մեսրոպէն գրուած՝ հայ գրեւով)

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ

ՆԵՐԲՈՂԱԿԱՆ

ՕՇԱԿԱՆԻ ամենասոնրբ գերեզման,
Հանճարի հող՝ ուրկէց այսօր,
Տասնեւհինգ մրրիկեան դարերու,
Պատմութիւն մը պերճաշուք,
Արեւելքէն Արեւմուտք, երկու Հայքն բովանդակ,
Դէպ ի գփեզ, ազատօրէն աղօթելու կը շարժէ...

ՕՇԱԿԱՆԻ անհոն մեռեալ,
Դուն բիւրաւոր ճիւղերով,

Ոսկեհոս գետ գիտութեան,
Մտքի Փրկիչ, յոյսի Հսկայ, կեանքի Կեդրոն,
Դուն անվախճան փռչեացեալ,
Դուն ջահերու անմարելի շտեմարան,
Ուրկէց ուղեղս, մանկութեանս օրերուն,
Ես՝ աղքատօրէն եկայ վառել . . . :

ՕՇԱԿԱՆԻ վսեմական վարդապետ,
Դուն վեհիմաստ վանական և Աստծոյ բաժակ,
Դուն Յիսուսի բազմաբուրեան պատմութեան,
Խօսքի աղբիւր, բանի բարձունք,
Կարողութեանց անվերջ կատար,
Դուն իմաստի աւագան և աղօթքի կապոյտ անձրև
Ափ մը հողէդ, ամբողջ երկինք մը դեռ կը բուրէ...

ՕՇԱԿԱՆԻ Դուն անկորուստ կրօնական,
Անապատին մէջ մխրճուող ճգնաւոր,
Դուն անբասիր և մեհենական մենակեաց,
Խունկի՛ անտառ, կնդրուկներո՛ւ բուրաստան,
Քրիստոսի ազնիւ խօսքին դուն տիրական տա-
Եւ կռանիդեայ ուղղափառ սիւն, [րածիչ
Եւ մտքի գմբէթ և հոգիի անծայրածիր հորիզոն,
Դուն շնորհքի աշնանային շատրուան,
Քու հաւատքէդ՝ հաւատացեալ՝ Ես ալ լացի . . . :

ՕՇԱԿԱՆԻ մէջ անմահօրէն մահացեալ,
Անճառելի և անդրանիկ դաստիարակ,
Ես՝ երազային երախայ մը վեցամեայ,
Այբբենարանդ ի ձեռին, անմեղօրէն զայն հեգելով
Առաջին խաչը, ճակտէս սրտիս,

Հաւատան ինձ , ով հայրնութիւն . . .
 Պատկերիդ դէմ է որ հաներ եմ . . .
 Եւ լսէ այսօր , թոթովախօս ծաղկոցի ,
 Շուշան-մարմին մանուկներէն՝
 Մինչեւ ծերերն հողաբոյր ,
 Քու Սուրբ անունդ կ'օրհներգեն . . . :

ՕՇԱԿԱՆԻ հանճարանիստ հողակոյտ ,
 Եկեղեցւոյ խորանին քով անշուքօրէն մրափող
 Եւ Եհովայի պատգամախօս մեծ Մատենանին
 Դուն սրբագիր թարգմանիչ ,
 Ոսկեղարու աղամանդեայ բանալի ,
 Դուն հայ դպրութեանց անշրջանակ լուսամուտ
 Դուն լեզուի կաճառ , գեղեցկութեան իջեւան ,
 Դուն ճեմարան մարմարային մտածումի ,

Ներէ որ քու աշակերտդ այս արբեցեալ ,
 Տասնեւհինգ դարեր յետոյ , գրեզ պաշտէ . . . :

ՕՇԱԿԱՆԷՆ իմեզ հսկող Մտքի Աստուած ,
 Դուն հասողութեան հիմնաքար ,
 Աստղերէն մեզ լոյս լեցնող ոսկեհասակ աշտարակ ,
 Ուր մեր ուղեղը մեզ կը ժպտի . . .
 Դուն մտածման ծարաւներու արծաթեայ ծով ,
 Դուն Տարօնածին հսկայ Մովսէս ,
 Դուն անհպելի մատենագիր մայր-բարբառի
 Թո՛ղ իմ գանկս , վերջալոյսիս ,
 Քնարիս հետ , մոխիրովս առլցուն ,
 Յուղարկաւորներս՝ խնկատուփի մը փոխարէն ,
 Հողակոյտիդ վրայ վառեն . . . :

ՍՈՒՐԲԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

«ԼՈՅՍ ՏՈՒՐ ինծի, Աստուած անհերքելի
Տիեզերքի անմեկնելի ճարտարապետ,
Ճակատագրի և ճանաչման ստեղծիչ
Շունչի մրրիկ, կեղրոնական կարողութիւն
Սուրբ Սեղանիդ սարկաւազն Մեսրոպ՝
Իր ժողջապատ մեծ երազին,
Քու ձեռքերէդ յստակութիւն կ'աղերսէ...»

ՕԳՆԷ՝ ԻՆՄԻ մեծապարգեւ իմաստութիւն,
Ես՝ անցուպ հովիւ մեծ քարոզիդ,
Ես՝ եղկելի մահկանացու, ես տժգոյն տնտես՝
Հայկազնեան ահեղ ցեղին...

Ես՝ տգէտ դպիր և անվաւեր վարդապետ ,
 Ես՝ անծածան դրօշ հաւատացեալ ամբոխներուդ
 Ես՝ անօժիտ վերծանող և անանձրեւ այգեպան,
 Ես՝ կոյր աղբիւր և կորաքամակ ճանապարհորդ
 Ես՝ անարժան օրհնաբան անվերջ փառքիդ
 Իմ անդպիր հօտիս համար լոյս կ'աղերսեմ . . . :

«ՕԳՆԷ՛ ԻՆՍԻ Աստուած բիւրեղ . . .

Ես՝ ողորմելի որոնիչ և անհետեւանք խուզարկու,
 Ես անքանքար քննիչ և անբերրի հիւլէ,
 Ես անաստիճան ճգնաւոր և անթռիչ հռետոր [բուն
 Դառնաժպիտ թափառական և աշակերտ անբանի-
 Երազատես մոլորեալ և անտաղանդ անրջող,
 Ես սահմանափակ պատուհան և փակեալ դուռ,
 Ես իմ հոգիիս հանդէպ փշրող երկնթ ալիք,

Ես գերեզմանի պահապան և մեռելոց հաշուակալ,
 Ես հրեղէն հացիդ կարծա յորեանաքաղ . . .
 Ես աներդիք գիշերող և անսափոր ծարաւի,
 Ես մենաւոր մշակ տատասկներու մէջ կորուսեալ,
 Ես անճառազայթ աղջամուղջ. ես անլար քնար,
 Դեռ անբարբառ Հայկազնեաց հոգիին՝
 Բացատրութեան Բանալի մը կ'աղերսեմ . . . :

«ՕԳՆԷ՛ ԻՆՍԻ տարրերու հայր ,

Ես աչք աղօտ և տեսողութիւն անթափանց
 Ունայնամիտ ունկնդիր և չարալուր ականջ
 Աններդաշնակ երաժիշտ և մեղկաձայն երգիչ . . . :
 Ես անհողազործ դաշտօրայ, շտեմարան թափուր,
 Սեղանասպաս անհաց և ցամաքեալ գինեբաշխ,
 Ես՝ անկոչ հրաւիրեալ Յիսուսական հարսանիքին

Ես անձէթ լուսարար և անմատեան մտածող
 Եւ անգորով գգուիչ և սիրազուրկ սիրահար,
 Ես անհրապոյր քարոզիչ և քարկոծեալ քրիստոնեայ
 Օթիտաբեր աղքատ և անոսկի հարուստ...
 Ես անհամբոյր շրթունք և հոգեզուրկ հեծեծող
 Ես սիրտ անսէր և կուսութիւն անկատար,
 Ես անբեւեռ քալող և երերուն ուղեւոր...
 Քու փրկութեան փարոսներէդ կաթիլ մը լոյս
 [տունը ինծի...]

Եւ երկնային դուռներուդ հետ հոգեկան
 Կեանքին դռները դրախտին պէս թող բացուին...:

«ՕԳՆԷ՛ ԻՆՍԻ անծիր Աստուած...»

Ես անկարկաջ առուակ և խաբանեալ շրվէժ
 Ես ուսուցիչ անուս և վարանեալ վարդապետ,

Ես դպրութեանց դեռ անպսակ տնօրէն,
 Ես խզճերու հանգէպ ինկնող վարագոյր...
 Ես որմ մթաշէն, գեհնական բանտարկեալ,
 Ես շիւղ կորուսեալ, հունտ անպարգեւ...
 Մացառապատ կածան, օձապտոյտ գետնուղի...
 Ես անհիւրընկալ օթեան և անբազմոց մահամերձ...
 Կապտերիդ լոյսը մի մերժեր ինձ...:

ՕԳՆԷ՛ ԻՆՍԻ համագումար Մկրտունք,
 Մկրտութեան ես անմիւռոն աւաղան,
 Ես աղօթքի կիսակործան զաւիթ
 Ես արօրազուրկ հողագործ, անգերանդի հնձող,
 Ես անբոյր օծանող և դառնահամ իւղ,
 Ես անբալասան բժիշկ և անբեհեզ վիրակապ,
 Ես կոտրած կանթեղ և պապակեալ պատրոյգ,

Ես հողմակոծ անտառ և արտասուլթոր ուռենի...
 Ես անտաշ ատաղձ և բորբոսեալ գերան,
 Ես հողաշէն բուրվառ և անծխելի խունկ,
 Ես անողկոյզ որթատունկ և վարակեալ վարսակ,
 Ես անճշմարիտ ճակատ և անուղիղ ձեռք,
 Ես անկարող կարգաւոր և աննշխար քահանայ
 Ես մենութեանս մէջ մխացող անկարաւան անա-
 Այցելութիւն տուր ինծի...: [պատ

«ՕԳՆԷ՛ ԻՆՄԻ, հիւ անբաղդատ Օրէնք
 Ես վարանոտ մարդ և յուսահատ անձ
 Ես ահաբեկ անհատ և շուարած շնչաւոր
 Ես տարակոյսին մէջ տատանող հողմահալած
 Անլսելի աղաղակ և անարձագանգ շեփոր
 Ես գոս տերեւ աշուններէն վա՛ր ինկող...»

Ձորացեալ ճիւղ և անհոտաւէտ վարդենի,
 Ես ուշիմութեան ուրուական,
 Ես կարճիմաստ իմացական և խոնարհած խելք,
 Եկեղեցիիդ կամարներուն տակ հեծեծող
 Քրիստոնեայ ժողովուրդիդ դէմ յանդիման
 Ես՝ Աստուածաշունչ մեծ Մատեանիդ
 Օտարալեզու ընթերցող և անհարազատ թարգ-
 [մանիչ:

«ՕԳՆԷ՛ ԻՆՄԻ, անծայրածիր Ծանօթութիւն,
 Գերագոր Տէր, անհուն հնարիչ
 Լոյսի զենիթ, անկնճիռ իմաստ,
 Զուր երկնային, անանջրպետ հոգի,
 Անհաշիւ բաշխող, երազներու սահանք,
 Ճանաչումի քու ծածկոցդ լուսեղէն»

Իմ կործանեալ ուսիս վրան թող ծածանի,
Եւ՝ հսկումներու, հեծեծանքի, աղօթքներու
Այս իրիկուան քառասներորդ գիշերին՝
Աստուած անյեղի, Աստուած անափունք,
Արարչագործ ձեռքդ իմ ուղեղիս երկարէ,
Հոն իմ գիւտս խմորելու...:

ՏԵՍԻԼՔԸ

Ո՛վ ՀՐԱՇԱԼԻՔ, ո՛վ հաւատքի աննիւթական հուր,
Ո՛վ զարմանագործ զօրութիւն,
Ո՛վ բոցեղէն բժժանք, ո՛վ անլոյծ խորհուրդ,
Ահաւասիկ Գերովբէ մը մրափին մէջ Մեսրոպին,
Իբ աջ ձեռքովն լուսագիծ՝
Ակնթարթ մը՝ մենաստանին որմին վրայ
Հայկազնեան Այբբենարանը տառագրեց...:
Յանկարծ՝ Սուրբը մեծ Տեսիլքէն ցնորաշարժ՝
Մեռեալի մը պէս ընդոստ ոտքի,
Փետուր գրիչն և տախտակն ի ձեռին,
Հրաջքին տակ արտասուելով,
Որմին առջեւ անհունօրէն ծնրադրեց...:

ԳԻՒՏԻՆ ՓԱՌՔԸ

ՄԵՍՐՈ՞Պ, հայ դարերու ղիմաց կեցող՝
Դուն աղամանդեայ ապառաժ,
Դուն մանուկներու մերկ ուղեղէն
Մինչեւ հանձարը ցոլքեր ցանող,
Գիտակցութեանց անգիւտ փարոս . . .
Դուն որուն կռիւիւնը կռանին,
Ժամերուն պէս, բոսլէին հետ անդադար,
Իմացական թանգարանին արձանները մեզ կը
[ձուլէ . . .

Դուն աննինջ հսկող, դուն տիտանեան Տեսանող,
Դուն օրօրօցէն մինչ գերեզման,
Մեր մէն մի խօսքին մէն մի շունչին
Գեղեցկաձայն բացատրիչ . . .

Դու՛ն բարբառի արարարիչ, Բանի իշխան,
 Դու՛ն անբաւ բաւիղ տեւողութեան,
 Դու՛ն գոյացութեան արգաւանդ հայր,
 Դու՛ն լոյսի անիւ, դու՛ն հաւատքի հրաւէր,
 Դու՛ն հայրենի հողին վրայ մրրկին պէս բարձրացող
 Անտառ անհուն, անտառ սրտի,
 Որուն մէն մի հաստատաբուն ծառերն հսկայ,
 Մէկ մէկ քնար, մէկ մէկ փանդիւռ են մեր շունչին...
 Մէկ մէկ շեփոր մեր հագագին ռազմական,
 Մէկ մէկ պատնէշ ճակատագրի պատուհասին...
 Դու՛ն անվատնելի ցորեանի դաշտ, դու՛ն ձրի՛ հաց,
 Դու՛ն հունձք հարուստ, և դու՛ն հնձան հրաշէկ,
 Դու՛ն արբեցութեանց և գինիի աւազան,
 Որուն մէջ ես ալ ոսկի սափորս եմ մխրճեր...
 Արեւներու ծարաւէս խենթ՝...

ԴՈՒՆ մեծաթափանց նայուածքներով առաքեալ,
 Դու՛ն էիր որ զքեզ երգող ցեղդ այսօրուան,
 Հէլլէներէն և հանճարեղ և հրավառ,
 Ու աշխարհակալ մեծ Հռովմի որդիներէն
 Ու հրապաշտ Պարսիկներէն զրացի,
 Մայր-բարբառիդ հիմնաքարովն յակինդ,
 Հայկազունեաց մեր շառաւիղն ազատեցիր...:
 Դու՛ն երկրորդ Աստուած,
 Եւ մտածման Դու՛ն առանջին արարիչ...:
 Դու՛ն բեղուն բարիք, սրտի աղբիւր,
 Գոյներու գանձ, զթութեանց գահ,
 Դու՛ն թռչող դարերն մէկգմէկու կամարող՝
 Կամուրջ անգիծ, ուրկէց ցեղդ միլիօններով
 Կամ պերճօրէն կամ վատաբար...
 Կեանքէն ի մահ կուգայ կ'անցնի...:

ԴՈՒՆ ՀԵՂԷՆՆԵՐԷՆ հռչակուած ,
 Մեծատիտղոս Ակումիդ ,
 Ո՛վ մենակեաց , հմ Մագիստրոս , ահաւասիկ ,
 Երկու Հայքերն «Ուսանանայ քեզ» կը գոռան ...
 Եւ ուսանանայ Վաղարշապատի Հայրապետին
 Սահակ Պարթեւ գուգակշիռ արքանեակիդ ,
 Եւ Վռամշապուհ Արքային ,
 Որովհետեւ քու մեծ գիւտիդ պօրավիգ ,
 Մէկն իր Խաչին , միւսն իր Սուրին համագօր
 Քու քայլերուդ հետ՝ քայլելով՝
 Արարատեան արշալոյսին ,
 Դպրութեանց դուռը մեզ բացին ... :

Ա՛Ն ամբողջ արիւնը Քու ուղեղիդ ,
 Ի՜նչ տենդերէ որպիսի տենդ ,

Եւ սարսուռներէ ի՜նչ սարսուռ ,
 Ի՜նչ գեհեհեհական գալարումէ գալարում ,
 Եւ վարանքէ վարանք , և վարկածէ ի վարկած ,
 Եւ ծովային ծփանքներէ ի ծփանք ,
 Այլակերպիչ նժարէ մը ուրիշ նժար ,
 Եւ կշիռէ ի կշիռ , գրեզ տարաւ ...
 Ու մէն մի հիւլէն քու հոգիիդ ,
 Մէն մի ճաճանչըն քու աչքերուդ ,
 Մէն մի կաթիլը քու հանճարիդ կայծերուն ,
 Հողմային հեւքդ , և խօլ թափը թռիչներուդ ,
 Աղօթքներուդ յորձանքներն հրեղէն ,
 Քառասուն օր տիւ և գիշեր ,
 Մենութեանդ մէջ , մեռեալի մը պէս մենաւոր ,
 Զքեզ՝ դէպ ի Տեսիլքդ տարին ... :

ԵՒ անուրջին մէջ ծնանող ծաղկի ծիւլէն
Ու բողբոջէն դեռ անբոյս ,
Դուն մարող լոյսէն , դուն տեսլական ստուերէն,
Անգոյն գծէն , և երազի վսեմ վարդէն ,
Դուն ոլորտէն , անձայն շեշտէն, անգոյն բառէն,
Դուն ծածանող և անարմատ ծուէններէն
Դաշնակութեանց Արփափետան ստեղծեցիր...
Եւ Զորրորդ դարու Ոսկի Սեմէն ,
Մինչեւ մեր օրը , մեր արիւնոյն մթին՝
Ահաւասիկ Հայ Հանճարը բազմալար
Քու ձեւերուդ մէջ կը ձուլուի... :

Ո՛վ անլուծելի առեղծուած՝
Ո՛վ ջղերո՞ւ կայծակէ խուրձ ,
Արեան հնոց , անուրջներու անբիծ ծաւալ ,

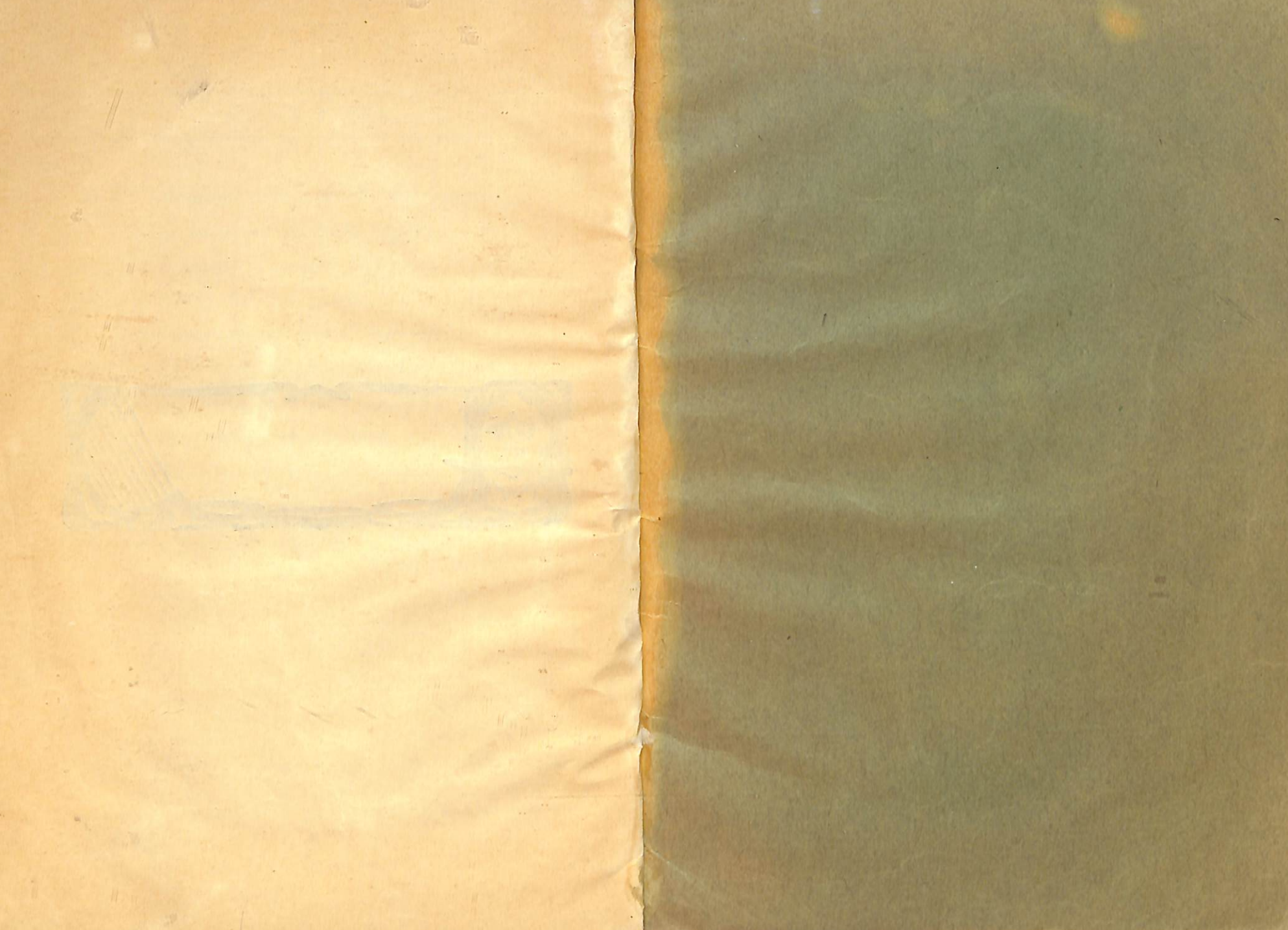
Ո՛վ զարմանալի և տեւական զգայախաբ ,
Քնարական ահեղաբէր քիմեոատես ,
Դուն Աստուածագիծ ծիածան...
Հաշտութեան հուրը մեզ բերող ,
Դուն տարակոյսին և տարտամին տիրապետ ,
Դուն տարօրինակ և տարագիծ գմբէթ...
Դուն մեծ կրքերու կրօնաւոր ,
Այր Աստուծոյ , մտքի եղբայր , քնարի քոյր ,
Քու բաժակէդ թոյլ տուր որ ես ալ ըմպեմ... :

ԵՒ այսօր , քու սրբութեամբդ սնած՝
Ես ապաժաման քնարահար ,
Եւ անվճար ու անարժան երախտագէտ ,
Ես՝ քու ցեղիդ հոգիին՝ հայելին քեզ կը բերեմ...
Աչքերուս մէջ անոր աչքէն հուր առի...

Ու իմ խօսքերս անոր սրտէն եմ քաղեր ,
Եւ ինչ որ կարդաս ճակտիս վրան ,
Ի՛նչ որ կարդաս ժպիտիս մէջ ,
Անոր Յոյսնիւ եմ ես գրած
Եւ թոյլ տուր այսօր, նվ Մեսրոպ,
Որ՝ Հայոց հողէն մինչեւ աստղերը հասնող ,
Քու ոսկիէ սանդուխէդ վեր բարձրանամ ,
Եւ հաստատաքայլ, աստիճանէ աստիճան
Ու պսակէ ի պսակ և լոյսէ ի լոյս ,
Իբր զաւակ մը մտածումիդ ,
Ես ի քեզ գամ, իմ այս երգս երգելու . . . :

ՎԵՐՁ

615

ԹՈՒՐԲԻԱ 3 ՂՐՇ.
ԵՒՐՈՊԱ 1 ՖՐԱՆԲ
ԱՍԵՐԻԿԱ 15 ՍԷՆՅ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Օ. ԱՐԶՈՒՄԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ 1913

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0362765

55000/5